

'T SAS ZOALS HET WAS IN JEAN-BAPTIST MARCHAL ZIJN TIJD.

En door hem verteld ! Als ge weet dat hij overliep van liefde voor alles wat het Sas betrof. Hij was een heemkundige avant la lettre en zeker als het over het Sas ging. Daar hij vertelt wat hij zelf beleefd heeft of langs zijn werk om kon uitvissen, is het beeld dat hij voor U schetst om van te snoepen. Ge ziet het oude Sas zo voor U verschijnen.

Jean-Baptist Marchal, door de vrienden Baptist genoemd, zag het levenslicht te Bredene op 14 Juni 1889, als zoon van Jean-Baptiste en van Honorine Eerebout. Hij werd gekerstend als Johannes-Baptista, net zoals zijn vader. Hij huwde met Elodia Billiau en overleed op 18 Augustus 1953.

Hij woonde op het Sas vanaf zijn kinderjaren. Eerst op het, nu verdwenen, gehucht 't Varretje en later in zijn huis, gelegen op de Prinses Elisabeth laan, II, rechtover de sassen.

Hij was in leven ambtenaar bij Bruggen en Wegen, Dienst der Kust. Ook hierin volgde hij zijns vaders voetsporen, die toezienner geweest was bij Bruggen en Wegen. Zijn hobby's waren folklore en de geschiedenis van 't Sas. Hij was destijds de stuwende kracht achter de organisatie van het groots waterfeest rond de sassen van Slijkens in 1950. Spijtig genoeg werd deze grootse evocatie van de Pophamaanval op de sluizen van Slijkens maar eenmaal opgevoerd. Misschien door zijn verscheiden ? Het gekende schip, waarmede Ter Cuere nu in stoeten en optochten mede optrekt, werd ter gelegenheid van dit waterfeest gebouwd.

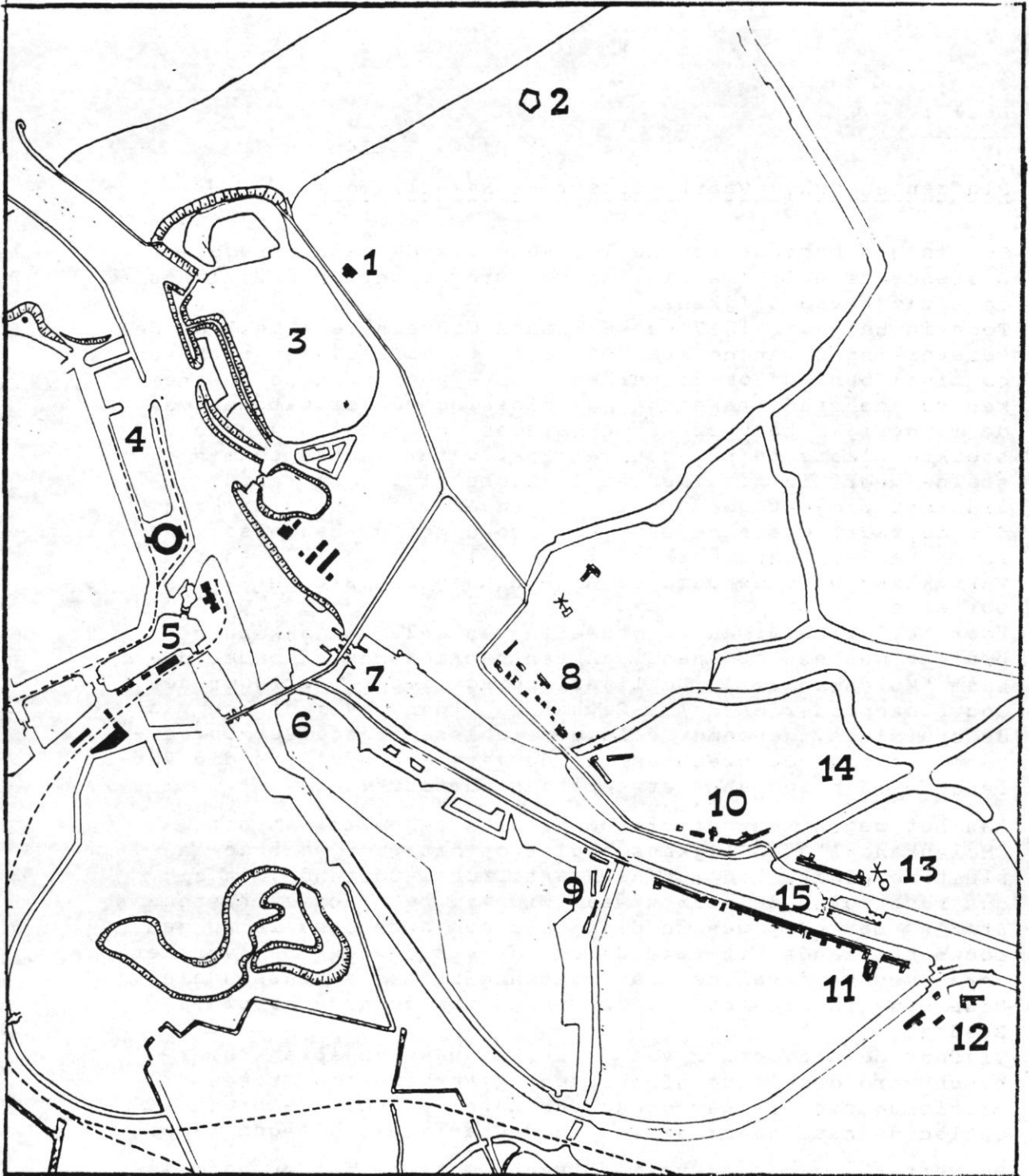
Zijn nota's, welke wij hier voor U laten verschijnen, begon hij reeds te verzamelen voor de oorlog 1940-45. Hij bundelde ze tot een boek dat hij evenwel niet liet verschijnen. Hier en daar kon er misschien nog wel iets bijgeschaafd moeten worden, maar Baptist verwisselde het tijdelijke voor het eeuwige, op 64-jarige ouderdom, alvorens hij met alles klaar was.

Zijn boek verdeelde hij in vier delen, voorafgegaan door een voorwoord en een inleiding. Deel 1, Historische Beschrijving van de Sluizen van Slijkens; deel 2, Beschrijving van het oude Sas-Slijkens; deel 3, Ontstaan van de huidige wijk genoemd Breedense straat; en deel 4, Enkele folkloristische Feiten van het oude Sas.

Deel I vinden we uitgebreider en exacter terug in "Zoeklicht op Bredene" van R. Eeckhout, enkel Baptist's eigen bevingingen geven we dan hierover weer. Deel 2 en 3 volgen integraal. Deel 4 verscheen reeds in ons Jaarboek 1968.

Laat ons tenslotte, bij het lezen van deze artikels, niet vergeten dat alles geschreven werd rond 1950 ongeveer. Als we b.v. lezen : waar het fabriek "Ostend Stores" zich nu bevindt, dan wordt natuurlijk het oude pand bedoeld.

Baptist kon niet weten dat er een nieuw fabriek zou gebouwd worden iets verderop, in de tijden na hem. En zo nog gevallen meer.

1 Vuurtoren	9 't Varretje
2 Fort Napoleon	10 Coupure
3 Leopold spuisluis en spuiikom	11 Kerk Molendorp
4 Vissershaven	12 Kapellebrug
5 Handelsdokken	13 Sasmolen
6 Franse sluis en spuiikom	14 Noord-ede
7 Militaire sluis	15 Sluizen van Slijkens en
8 Mosselhoek	vaart naar Brugge

SAS-SLIJKENS 1895

Deel 1.

Sluizen en Scheepvaart verkeer te Sas-Slijkens.

Tot in den beginne van de 19° eeuw was de vaart Brugge-Oostende de enige verbinding van Brugge met de zee, langs de sluizen van Slijkens.

Toen in het jaar 1817 het Hollands Gouvernement besloot de versterkingen van de stad Oostende te volledigen, werd een commissie benoemd om de werken uit te voeren in de omstreken van de stad, teneinde de aflossing van de wateren van de landerijen te verzekeren, alsook de grachten van de versterkte plaats te spijzen met zoet water. Deze commissie stelde voor, in zitting van 1 Oktober 1817, en keurde nadien het projekt goed, tot het graven van een vertakking die de vaart Oostende-Brugge verbond met de handelsdokken te Oostende. Deze werken werden voltooid in 1820 en de vertakking werd genoemd de Afleidingsvaart Brugge-Oostende.

Voor het stroomopwaarts gedeelte van deze vertakking gebruikte men een oud pand van een fabriek gekend onder de naam "Molenkanaal". De lijnrichting liep verder door de Gouweloze polder en de St-Catharinapolder, over de kom van de spuisluis, genoemd "écluse de chasse française" en verbond zich met de grachten van de versterkte plaats die verlengd werden tot aan het eerste handelsdok.

Aan het begin van het stroomopwaarts gedeelte van het "Molenkanaal" te Slijkens, juist op het punt waar de aansluiting plaats had met de vaart Brugge-Oostende, 't zij dus recht over de plaats waar zich nu het fabriek "Ostend Stores" bevindt, was te dien tijd een oude ophaalbrug gebouwd bestaande uit twee delen en over dewelke het verkeer verzekerd werd van de baan Oostende-Slijkens-Plassendale. Deze brug is zichtbaar op de photo van de oude kapel van Bredene.

Tijdens de uitvoering van de werken waarvan spraak hierboven werd deze brug afgebroken en vervangen door een draaibrug die de naam droeg van Kapellebrug. De brug ontleende haar naam aan een in de nabijheid gelegen kapel.

De vertakking die de vaart Brugge-Oostende met de handelsdokken van Oostende verbond had een lengte van 2.520 meter.

Destijds waren er burelen voor het ontvangen van scheepvaartrechten gevestigd aan de sluis van Slijkens en aan de Kapellebrug te Slijkens. Heer Aimé Haemers was gedurende verscheidene jaren brugdraaijer aan de brug. Na hem de heren Vanmeersche TH., Devriendt L., Lams L. en Broecke PH.

Het gedeelte van de vaart Brugge-Oostende begrepen tussen de nieuwe Damme-poortsluizen te Brugge en de sluizen van Slijkens heeft een lengte van 20.842 meter.

Gedurende de loop van de 19° eeuw waren de schepen die op deze vaart vaarden meestal getrokken door paarden.

De binnenschepen die er op vaarden hadden een maximum tonnemaat van 335 Ton, hun gewone afmetingen waren van 15 tot 41 meter lengte en 2,85 tot 5 meter breedte; hun diepgang was maximum 2,15 meter.

De zeeschepen konden te dien tijde alleen te Brugge aankomen langs de sluizen van Slijkens. Deze schepen hadden een maximum tonnemaat van 500 Ton, ze hadden een lengte van ongeveer 50 meter, een breedte van 8,40 meter en een diepgang van 4,25 meter.

Bij uitzondering kwamen soms grotere schepen langs de sluizen van Slijkens in de vaart Oostende-Brugge. Zo lezen wij in vroegere werken dat in 1879 het schip "De Vale" te Brugge kwam hebbende een tonnemaat van 630 Ton. De afmetingen van dit vaartuig waren de volgende : lengte 62 meter, breedte 9,30 meter en diepgang 4,65 meter.

Om dit schip echter toe te laten te Brugge aan te komen is men genoodzaakt geweest het gewoon peil van de vaart 0,40 m. te laten stijgen.

Op de sluizen van Slijkens heerste gedurende de 19^e eeuw een buitengewone bedrijvigheid; dag en nacht werd er op deze kunstwerken versast. Zeeschepen, uit Noorwegen of Engeland b.v., waren geladen met klipzout, engelse kolen, hout voor gebouwen, houtschorsen, tarwe, rogge, gerst, haver, maïs, chicorei, stenen.

Verscheidene engelse maatschappijen hadden zelfs regelmatige diensten ingericht tussen Engeland en België en zonden wekelijks hunne stoomboten geladen met kolen of allerhande koloniale waren naar Brugge. Zo zagen de inwoners van Slijkens wekelijks verscheidene boten, zoals de "Richard Moxom", "Devonshire", "Kirkeaton", "Waterland", "Rosa", "Achilles" en meer andere nog door de sluizen de vaart van Brugge opvaren.

Ook bestond alsdan een dagelijkse beurtdienst tussen Brugge en de sluizen van Slijkens. Deze dienst werd verzekerd op het einde van de 19^e eeuw door de firma Roose-Pardoën, uit Brugge, bij middel van twee stoombargien, nl. de "Roos I" en de "Roos II" van de firma Roose gebroeders uit Oostende. Deze schepen vervoerden meestal koloniale waren en petroleum. Te Brugge hadden zij aansluiting met andere dienstbeurten op Gent, Brussel, Antwerpen, enz.

De drukke scheepvaart die te dien tijde op het kanaal van Brugge naar Oostende heerste had ook een gunstige uitslag op de handel van het gehucht Sas-Slijkens. Zeelieden en schippers die aldaar enkele dagen of uren doorbrachten voor het laden of lossen van hun schepen, die wachtten op gunstig weder of op het getij maakten van deze gelegenheid gebruik om enkele aankopen te doen van eetwaren voor hun eerstvolgende reis.

Op II September 1895 werd een wet gestemd waarbij het maken besloten werd van : een haven op de kust te Zeebrugge, een nieuwe haven te Brugge en een zeekanaal van Zeebrugge naar Brugge.

Deze werken waren voltooid in het jaar 1902-1903. Ingevolge het bouwen van deze nieuwe instellingen konden de zeeschepen nu rechtstreeks uit zee de haven van Zeebrugge binnenvaren en langs het Zeekanaal in de nieuwe dokken te Brugge aankomen.

Het gevolg hiervan was dan ook het rechtstreeks verval van de grote bedrijvigheid op de sluizen van Slijkens. Er kwamen niet langer zeeschepen bestemd voor Brugge deze sluizen doorvaren. Deze laatste werden van dan af alleen nog gebruikt door enkele binnenschepen en dienden verder voor het lossen van de overtollige waters komende van de landerijen gelegen langs de vaart Brugge-Oostende. De scheepvaart die vroeger zo druk was geweest op de sluizen van Slijkens was van nu af onbeduidend geworden. Weldra behoorde de vroegere roem van deze zo belangrijke kunstwerken tot het verleden. Andere omstandigheden waren immers ondertussen ook nog de toestand aan de sluizen komen wijzigen.

Op 18 Oktober 1897 werden inderdaad door het Bestuur van Bruggen en Wegen, Bijzondere Dienst der Kust, te Oostende, de werken aanbesteed tot uitbreiding van de haveninrichtingen van Oostende.

Deze werken, die toevertrouwd werden aan de aannemers Coppieters, Cox, Baar en Watrin, voor de som van 14.830.000 fr. werden begonnen op einde 1897 en na de voltooiing ingehuldigd door Z.M. Koning Leopold II op 4 September 1905. De uitvoering van deze werken ombouwde niet alleen het grootste gedeelte van de haven van Oostende maar ook het bijzonderste gedeelte van de wijk Sas-Slijkens.

Deze wijk strekte zich inderdaad voor de uitvoering van die werken uit als volgt : ten Oosten tot aan de thans bestaande Nukkerstraat, ten Zuiden tot aan de Vaartblekersstraat, ten Westen tot aan het bestaande stapelhuis van de douanen en ten Noorden tot de Jachtclub. Zij was, zoals reeds gezegd, onderverdeeld in vier gehuchten, nl. Coupure, Mosselhoek, Varretje en Molenhoek. In elk van die gehuchten was te dien tijde een oud vermaard kunstwerk gelegen, waarvan de namen bij iedere oude sassenaar herinneringen uit zijn prilste jeugd opwekken.

Voor de verwezenlijking van de werken tot uitbreiding van de haveninrichtingen van Oostende stond de gemeente Bredene het grootste gedeelte van de wijk Sas-Slijkens af aan de stad Oostende en wel onder meer de gehuchten Coupure, Mosselhoek en Varretje. Daarbij werd ook nog het Vuurtorenkwartier afgestaan, dat voorheen ook bij de Gemeente Bredene behoorde. De stad Oostende betaalt aan de gemeente Bredene voor aanhechting van voormelde gehuchten de volgende eeuwigdurende jaarrenten : 76; 61 fr., 1.403,00 fr., 770,18 fr. en 232,60 fr. De twee laatstgenoemde gehuchten werden met hun huizen en kunstwerken totaal afgebroken om deel uit te maken van de nieuw te bouwen achterhaven van Oostende, van het eerstgenoemde gehucht werd de Coupuresluis afgebroken. De Vingerlynck of Coupuresluis werd vervangen door de thans bestaande "Afwateringsluis van de Noord-Ede", onder de bevolking genoemd "Sas van Maertens"

Dit sas werd gebouwd door de aannemer Maertens van Slijkens, vandaar de naam.

De Mosselhoek verdween totaal en heeft plaats gemaakt voor de huidige aanlegposten voor de maalboten, nabij de Jachtclub. Het Varretje werd omgebouwd in kaaimuur, waar de "Tilbury-boten" thans aanleggen en waar zich de hangar "Cockerill" bevindt, voorlopig onbruikbaar gemaakt ingevolge de oorlog 1940-1945.

De baan van Oostende naar Slijkens, met de tramlijn, werd gedurende de uitvoering van de werken voorlopig verlegd langs de Conterdam en langs de toen bestaande afleidingsvaart van Slijkens naar Oostende. Op te merken valt dat te dien tijde nog geen sprake was van de huidige tramlijnen 3 en 4 en dat alleen vier tot vijf stoomtrams per dag de verbinding tussen Oostende en Blankenberge verzekerden, langs Slijkens voorbijreden en er de reizigers opnamen voor Oostende en vice-versa.

Het stroomafwaarts gedeelte van de achterhaven van Oostende werd verdiept tot aan de sluizen van Slijkens en in rechtstreekse verbinding gesteld met de voorhaven. Terloops dient inderdaad opgemerkt dat voor de uitvoering van de uitbreidingswerken van de haveninrichtingen van Oostende er een steenweg bestond lopende recht door het Hazegras naar de Vuurtoren, zodat hierdoor de voorhaven en de achterhaven niet rechtstreeks met elkaar in verbinding stonden. Op deze steenweg waren gelegen : de brug der Brugse Poort op het Hazegras, over de afleidingsvaart Slijkens-Oostende; de sluis genoemd "Ecluse Française" dewelke diende voor de bewerkingen van de oude spuisluis of springkom die toen gelegen was, grotendeels, op de plaats waar zich nu het vlotdok en de sluis Demey bevinden; de zeevaartsluis of "Ecluse Militaire, die gebouwd was naast de sluis genoemd "Ecluse Française", naar de Vuurtoren op.

Deze zeevaartsluis diende als verbindingsluis tussen de voorhaven en de achterhaven en verzekerde aan de zeeschepen de toegang naar de sluizen van Slijkens.

De drie bovengenoemde kunstwerken werden eveneens totaal afgebroken en er werd overgegaan tot het bouwen onder meer van : de nu bestaande kaaimuur van af de Marineschool tot aan de voorhavenbrug; de voorhavenbrug; de sluis Demey, met het vlotdok, houtdok en zwaardok; verscheidene aanlegposten voor de werkhuizen van het Zeewezen op de oosteroever van de havengeul; de stroomafwaartse stuwbrug gelegen aan de werven Beliard en Crigton.

De voorhavenbrug was ten dien tijde (1905) een draaibrug zodat na de voltooiing van de werken de zeeschepen nog steeds de sluizen van Slijkens konden bereiken en aldus in de vaart Oostende-Brugge binnen konden komen. Nochtans, zoals hierboven reeds gezegd, was door het bouwen van de haven van Zeebrugge de zeescheepvaart langs de sluizen van Slijkens quasi onbestaande geworden.

In 1909 werden door de Bijzondere Dienst der Kust de werken aanbesteed voor het maken van de stroomopwaartse stuwbrug "Pont Barrage" aan de kerk van Molendorp en van een bassijsas tussen de twee stuwbruggen. Om ze te kunnen uitvoeren moest de Kapellebrug in de Molenhoek afgebroken worden.

De uitvoering van die werken was noodzakelijk geworden, want het bouwen van grote fabrieken, zoals deze van de maatschappij "Lumiére et Force Motrice" op de rechter oever van de vaart Brugge-Oostende en van de maatschappij "Electricité du Littoral" op de linkeroever van die vaart was beslist geworden. Voornoemde maatschappijen hadden aangedrongen opdat de verbinding van de vaart met de voorhaven voor grote zeeschepen zou mogelijk worden, dit met het vooruitzicht van het aanbrengen van kolen uit Engeland. De sluisen van Slijkens waren te klein geworden want sedert de uitvoering van de uitbreidingswerken van de nieuwe haveninrichtingen kwamen grote cargoboten van 20 à 25 voet diepgang de haven van Oostende bezoeken.

De werken tot het bouwen van de stroomopwaartse stuwbrug en van het bassijsas werden voltooid in 1911. De vaart Oostende-Brugge werd op het gedeelte begrepen tussen de sluisen van Slijkens en het overzetveer "Half Mijl Huis" gebaggerd op peil -6 m. zodat op dit gedeelte de scheepvaart voor de grote zeeschepen verzekerd was, langs de Demeysluisen, de dokken en het bassijsas.

Na de oorlog 1914-1918 werd de beweegbare voorhavenbrug, die bij de aftocht der duitse troepen vernield geworden was, vervangen door een vaste brug. Het gevolg hiervan was dat de zeescheepvaart langs de sluisen van Slijkens totaal gestremd werd.

Naderhand werd ook in het jaar 1933 een vaste brug geslagen over de sassan, ter gelegenheid van het verbreden van de rijksweg 10 Oostende-Brussel. Nu werd de scheepvaart zowel voor binnenvaartuigen als voor zeeschepen totaal stop gezet. Thans worden de overtollige waters van de landerijen gelegen langs de vaart Oostende-Brugge aldaar afgetapt. Wateraflossingsluisen te zijn werd dus hun uiteindelijke bestemming.

Een woordje dient hier nochtans aan toegevoegd. Gedurende de bezetting van 1914-1918 werden de sluisen van Slijkens heel dikwijls gebruikt door de duitse bezetters om de vaart Plassendale-Nieuwpoort, langs de vaart Brugge-Oostende, af te tappen en aldus de waters weg te trekken uit de landerijen die door de Verbondenen in de streek van Nieuwpoort overstroomd werden met het doel de vijand op te houden. Deze overstromingen gebeurden langs de sluisen van de achterhaven van Nieuwpoort, die dan ook gedurende gans de duur van de oorlog door de Duitsers bestookt werden doch nimmer totaal onbruikbaar konden gemaakt worden.

Zo eveneens gedurende de bezetting 1940-1945, bij de invasie van de Verbondene Legers op de zo genoemde Westwal, vreesden de Duitsers een invasie op de belgische kust.

In het vooruitzicht van deze gebeurlijke landing tussen Oostende en Blankenberge werden, bij middel van de sluizen van Slijkens, de landerijen gelegen langs de beide oevers van de vaart Brugge-Oostende tussen Brugge en Slijkens onder zeewater gezet en als dusdanig in een no man's land veranderd.

Zo kunnen we bestatigen dat de sluizen van Slijkens, zowel in vroegere als in hedendaagse tijden, op militair gebied altijd een voorname rol gespeeld hebben.

Alvorens te eindigen wil ik hieronder enkele namen opsommen van bedienden van het Bestuur van Bruggen en Wegen die de laatste tijden het ambt uitoefenden van sluismeester aan de sluizen van Slijkens : Joncheere F., Marchal J.B., Vercruysse L., Provost F., Neutens L., Van Landschoote V., Damman J., Backers A., Knockaert H.

Toen in het jaar 1842 de vloer van de kerk van Bredene-Dorp vernieuwd werd, vond men aldaar een grafsteen waarop te lezen stond : Alhier legt begraven de Eersamen Sanderie Thyssen in sein leven sasmeester te Slijkens, overleden de X October 1681. Bidt voor de Siele.

Deel 2.

Beschrijving van de oude wijk Sas-Slijkens.

Zoals gezegd was de wijk Sas-Slijkens voor de uitvoering van de werken tot uitbreiding van de haveninrichtingen van Oostende onderverdeeld in 4 gehuchten met naam :

- de Coupure
- de Mosselhoek
- het Varretje of den Hoek
- de Molenhoek of Molens

Hierna volgt nu achtereenvolgens de beschrijving van die gehuchten.

Deze beschrijving put haar gegevens enerzijds in geschiedkundige werken en wel namelijk : Chronycke van Vlaenderen; Beschrijving der Oude en Beroemde Zeestad Oostende door wijlen Jer. Jacobus Bowens en de Geschiedenis van Breedene door de eeuwen heen van Robrecht de Beaucourt de Noortvelde en anderzijds in persoonlijke herinneringen uit mijn jonge kinderjaren.

Ik durf de lezer verzekeren dat deze beschrijving niet overdreven is. Ik deed mijn uiterste best, om de toestand van het Oude Sas zoals het bestond vóór het jaar 1900, zo getrouw mogelijk weer te geven.

Aan diegenen die ouder zijn dan hij zelf biedt schrijver bij voorbaat zijn verontschuldigen aan moest die beschrijving van wat betreft een of ander klein detail niet met een volstrekt absolute nauwgezetheid aan de werkelijkheid beantwoorden.

In waarheidsliefde voor zijn geboorteplaats zal hij trouwens dankbaar zijn voor elke aanvullende inlichting of correctie.

1. De coupure.

Het gehucht de "Coupure", dat heel klein van uitgestrektheid was, telde ongeveer een vijftig tal woonhuizen. Ze waren gebouwd tussen de "Mosselhoek" en de sluizen van Slijkens.

Het voornaamste punt van dit gehucht was de "Vingerlyncksluis" toen genaamd de "Coupure" die gelegen was op de plaats waar nu de Noord-Ede in de Kreek of achterhaven uitmond. Thans bestaat daar nog het houten bruggetje dat gedurende de oorlog 1914-1918 gebouwd werd door de Duitse legers. Het is gelegen vlak tegenover het thans bestaande gebouw van het Koninklijk Werk "IBIS". (1)

De Coupuresluis was heel goed gekend want ze diende voor het aflossen van de overtollige waters van de landerijen. Die waters werden aangebracht langs de Noord-Ede.

De heer Hermans Louis verzekerde gedurende vele jaren deze wateraftappingen. Hij voltrok de uitvoering van die bewerkingen onder de bevelen van de "Watering van Blankenberg".

De coupuresluis lag in de bevoegdheid van die laatstgenoemde instelling.

In de nabijheid van dit kunstwerk, recht tegenover het gebouw "IBIS", was een scheepswerf ingericht voor het herstellen van houten binnenschepen (in dien tijd waren de ijzeren binnenschepen nog weinig gekend); deze werf was op het einde van de XIXe eeuw nog zeer bedrijvig en werd toen bestuurd door heer Vernieuwe Pieter die woonachtig was in haar onmiddellijke nabijheid.

Deze werf en de Coupuresluis zelf, verdwenen zoals vroeger gezegd toen de werken voor de uitbreiding van de haven van Oostende werden uitgevoerd.

Maar ook na de uitvoering van die werken kende de Coupure nog veel bloeiende en welvarende jaren.

Immers in de buurt had de firma "Decloedt en Zoon" haar inrichtingen en werkhuizen. Die firma werd toen bestuurd door de heer Decloedt Emanuel, stichter van de firma en vader van de heer Decloedt Prosper. Heer Decloedt Emmanuel was een goed gekend aannemer. Hij was woonachtig te Brugge. Het was een edel figuur, die de volle achting wegdroeg van allen die bij hem werkzaam waren.

-----
(1) Dit houten bruggetje werd door het noodweer van 1 Februari 1953 volledig vernield en achteraf vervangen door de huidige Bailey-brug.

Dikwijls kwam hij zijn werkhuizen bezoeken; daar hij bij een droevig ongeval een been verloren had legde hij doorgaans deze bezoeken af bij middel van een koets.

Zoals het nu nog het geval is was ook de firma "Decloedt et Fils" de aangenomen firma voor het uitvoeren van de baggerwerken in de havens van Nieuwpoort, Oostende, Blankenberge en in de hillen van de kust. Die werken werden zoals nu uitgevoerd voor rekening van het Bestuur van Brugge en Wegen.

Voor de werkhuizen Decloedt, in de kreek zelf, was een kielbank gebouwd waarop de schepen van de firma kwamen liggen om hersteld te worden. Door het vervangen van de beweeglijke voorhavenbrug door een vaste brug na de oorlog 1914-1918 was de toegang tot deze kielbank onmogelijk geworden voor de schepen van de firma en werd deze laatste afgebroken.

In de werkhuizen van heer Decloedt E. waren vele arbeiders werkzaam hetgeen een grote bedrijvigheid met zich bracht in de wijk.

Alhoewel heel klein was de Coupure-wijk toen zeer goed gekend. Ook aan vermaak ontbrak het er niet. Zondags werden danspartijtjes ingericht. Die partijtjes brachten heel wat drukte mee en lokten veel volk naar het gehucht.

Ze werden gehouden in de kleine herberg van het huisje gelegen vlak tegenover het houten brugje van de Noord-Ede. Dat huisje werd toen bewoond door heer Heinderychs Joseph. Het staat er nog maar het wisselde van bewoner en wordt nu bewoond door heer Frans Schout.

De kermis werd jaarlijks ingericht in dat gehucht en telkens opgeluisterd door een flinke foor en volksspelen.

Aan het hoofd van de wijk werd ter gelegenheid van deze volkskermissen door de inwoners een Burgemeester aangesteld, deze had als opdracht het leiden van de feestelijkheden. Onze alom gekende oude sassenaar en volksvriend Oscar Helmoortel, die verscheidene jaren dit burgemeesterschap waarnam en gedurende de kermisfeesten altijd op de bres stond zou U zekers bij gelegenheid nog gedurende uurtjes kunnen vertellen over deze goeie tijd.

Na de oorlog 1914-1918 werd nog een nieuw fabriek op de Coupurewijk gebouwd : "Les Frigorifères du Littoral" waar ijs gemaakt werd en tevens "frigo's" ingericht werden voor het bewaren van vleesprodukten en andere etelijke waren. Dit fabriek werd totaal verwoest gedurende de oorlog 1940-1945.

Dat was trouwens het lot van bijna gans die wijk. Na de oorlog 1940-1945 bleven nog slechts een tiental huizen van de wijk bestaan waaronder de inrichtingen van de firma "Decloedt et Fils".

Tot op heden werden heel weinig huizen aldaar herbouwd zodat de "Coupure" nog steeds een droevig zicht voor de toeschouwers aanbiedt.

Zo verdween uit Oostende den aarden pot, die zo kunstrijk als nuttig was.

De tuinbouwkundige instelling van den heer Bonte-Saelens bevond zich op de plaats waar zich nu de werkhuizen van de firma Ostend-Stores bevinden. Op den hoek van die inrichting, ongeveer op de plaats waar zich thans de café "Het Orgeltje" bevindt, was een gedeelte van de kapel blijven staan die in het jaar 1755 gebouwd werd zoals vermeld op bladzijde 85. Dit gedeelte van de kapel werd ook afgebroken tijdens de uitvoering van de werken tot bouwen van de stroomafwaartse stuwbrug aan de kerk van Molendorp. Tussen de wasserijen waarvan reeds hoger sprake en de thans bestaande werkhuizen genaamd "Wagons-Lits" bevond zich ook een IJspuit die gedurende de felle winters gevuld werd met ijsbrokken die uit de toegevroren vaarten gekapt werden. Werklieden zoals metsers, plakkers, aardewerkers, enz. die door de felle vorst, tot werkeloosheid gedoemd waren, verdienden aldus een daguur door deze voorlopige bedrijvigheid. Er dient opgemerkt dat toen in de streek nog geen ijsfabrieken bestonden.

Het ontstaan van de verschillende hierboven vermelde nijverheidstakken bracht een grote bedrijvigheid mede in de Molenhoek en de wasserijen in kwestie waren zeer gekend in gans de stad en het omliggende.

Thans bestaan nog alleen de wasserijen van de hh. Samyn-Pintelon en Zoon, Samyn-Goethals en Zoon en de werkhuizen van de "Wagons-Lits".

Waar zich eenmaal de hovenierbedrijven van de h. Bonte uitstreckte werden, na de voltooiing van de werken tot het bouwen van de stroomopwaartse stuwbrug, de werkhuizen van "Ostend-Stores" gebouwd en enkele café's en woonhuizen.

Voor het uitvoeren van de werken hierboven vermeld werd overgegaan tot het afbreken van een reeks woonhuizen die zich bevonden tussen de bestaande kerk van Molendorp en tussen de afgebroken kapellebrug, die zich recht over de werkhuizen van "Ostend-Stores" bevond. Er dient opgemerkt dat de doorvaart van de kapellebrug toen slechts 12 meter bedroeg. Onder die huizen bevond zich ook de wasserij van de heer Felix Lams, waar de heer C. Defever, thans nog wonende te Sas-Slijkens, toen werkzaam was. De wasserij zou door Defever naderhand overgenomen en zelfs uitgebaat worden.

Achter deze reeks huizen bevond zich ook de hofstede van de ouders van heer Defever die eveneens afgebroken werd samen met de huizen waarvan gesproken werd.

Aldus strekte het Molendorp zich in dien tijd uit tot tegen de kerk zelf en onderging dit gehucht in het jaar 1909 een zulkdanige verandering dat men kan zeggen dat de bewoners die het verlieten voor 1909, het zeker niet meer zouden herkennen, moesten zij er heden terugkeren.

De Molenhoek maakte vroeger ook deel uit van de gemeente Bredene.

Die jollencompetitie genoot bijval bij de oostendsche bevolking en menige oostendenaar kwam naar de Mosselhoek gewandeld.

De wijk is nu, zoals we hoger reeds zegden, totaal verdwenen door de uitvoering van de uitbreidingswerken van de haven van Oostende in de jaren 1900 tot 1905.

3. Het varretje of Den Hoek.

Het gehucht het Varretje of den Hoek was zeer vermaard onder de oostendse bevolking in het begin van de XIXe eeuw; het was gelegen op den westeroever van de achterhaven van Oostende, achter het toen bestaande spuidok van de sluis genoemd "Ecluse Militaire". Het strekte zich uit, van de "Camerlinck-sluis" tot aan de zogenaamde "Drie Huizekens". De Camerlincksluis was de uitwateringssluis van de beek genaamd de Camerlinck. Die beek kwam van de wijk Conterdam en bestaat thans nog.

Onder de bewoners van de Hoek werd ze "het Varretje" genoemd. De Camerlinck is nu, wat toen niet het geval was, overwelfd van af de Conterdam-sluis tot aan het Demey-sas. Hij loopt door een gaanderij of aquaduct gemaakt in de westelijke kaaimuur van het vlotdok.

de "Drie Huizekens" waren drie gebouwen bewoond door sluisbedienden van de "Ecluse Française" en van de "Ecluse Militaire" en bevonden zich nagenoeg op de plaats waar thans de Staatsmarineschool gebouwd is.

De "Drie Huizekens" was het kruispunt van de twee kalsijden lopende de ene naar de vuurtoren en de andere naar Slijkens.

Het gehucht "den Hoek" vormde de onmiddellijke verbinding van de stad Oostende met Slijkens en verder met Bredene-Dorp bij middel van een staatsbaan. In deze baan was de tramlijn Blankenberge-Oostende gelegen. Langsheen de baan zelf bevonden zich verscheidene woonhuizen, twee of drie oesterputten en ongeveer in het midden bevond zich de grote alom gekende inrichting de "Tivoli".

Deze laatste inrichting was een drankhuis. Men trof er allerhande gemakkelijkheden onder meer de "canotage" in de springkom genoemd "Ecluse Française".

Deze hoger vermelde staatsbaan droeg de naam van "Breedensche Steenweg"; de huidige Prins Albertlaan droeg de naam "Sas Zuid" en de Prinses Elisabethlaan "Sas Noord".

De "Tivoli" werd Zondags druk bezocht door de oostendse bevolking die er hun wandelingsdoel van maakten. Deze wandeling werd dan ook 's zomers verder gedreven tot aan de sluisen van Slijkens. Daar bevond zich in het begin der XIXe eeuw, op dezelfde plaats waar nu het gemeentehuis van Bredene-Slijkens staat een groot historisch "Museum". Dat museum genoot veel bijval. Het werd opgericht door den heer Paret Lodewijk. (Over Paret volgt een afzonderlijk hoofdstuk).

Dit gehucht was bewoond door vissers en ambachtslieden; men trof er ook enige handelshuizen aan en enkele drankhuizen (herbergen).

Het gedeelte begrepen tussen het Varretje en de Tivoli was bijzonder druk bebouwd en werd door de bevolking "de Kaaie" genoemd. Het was begrensd oostwaarts door de Kreeke of achterhaven.

De boten van de vissers die het gehucht bewoonden, lagen daar geankerd. Gedurende het winterseizoen diende het als sprotmarkt. De vissers van het kwartier kwamen er hun gevangen sprot te koop aanbieden. Deze vangst werd op "de Kaaie" op stukken oude zeilen of iets dergelijks ten toon gelegd aan de kopers. Deze waren doorgaans boeren uit de omstreken die de sprot kwamen opkopen om ze te gebruiken als meststof voor hun landerijen.

Fabrieken voor het inleggen van soortelijke vissen bestonden toen niet in de nabijheid. Buiten het eigen gebruik als voeding en de aankoop als mest door de boeren bestond dus voor de sprot weinig uitvoer. Enkele handelaars hadden nochtans zelf kleine instellingen ingericht voor het roken ervan en verzonden zekere hoeveelheden gerookte sprot naar het binnenland.

Deze verschillende handelsbedrijven brachten gedurende het winterseizoen een grote bedrijvigheid te weeg op "de Kaaie" en waren een bron van inkomsten voor de bevolking.

's Zomers werd de sprothandel vervangen door de garnaalhandel die een grote bedrijvigheid met zich bracht. Verschillende huizen uit de streek geraakten bekend ver in het binnenland waar zij een vast klienteel verwierven. Dagelijks werd een gedeelte van de vangst van deze vissers naar de grootsteden opgestuurd.

Met recht mag men zeggen dat "het Varretje" of "de Kaaie" toen zijn gloriëtijd heeft gekend.

De uren verliepen zo druk bedrijvig en vreugdevol. De enkele inwoners van die tijd die nu nog alhier woonachtig zijn herinneren zich die tijd met warme genegenheid. Ze zullen het met mij eens zijn en bekennen dat ze nog met een blijvende ontroering terug denken aan die dagen van vroeger.

Wat mij persoonlijk betreft, kan ik mij nog enkele bijzonderheden herinneren. Drie jaren van mijn prille jeugd leefde ik daar. Ik verliet "den Hoek" op den ouderdom van negen jaar, om intrek te nemen in het huis dat ik thans nog bewoon, gelegen bij de sluizen van Slijkens en dat gebouwd werd in het jaar 1898.

De schone beek, genoemd het Varretje, met de Camerlynck sluis, die den Hoek begrensd langs de zuidkant en die een van de aantrekkelijkheden uitmaakte van het gehucht kan ik me nog best herinneren. Zij was gelegen in een lage Vlake langs beide kanten afgedamd met tamelijk hoge dijken, omdat zij dienen moest voor het afleiden van de wateren van de landerijen van de Grote Polder van Zandvoorde. De westelijke dijk was bebouwd met huizen, de oostelijke niet. Zoals voorheen reeds gezegd werd het aftappen van de overtollige wateren van het Varretje gedaan langs de Camerlyncksluis. Deze sluis was gelegen in de baan Oostende-Slijkens en vormde de zogezegde scheiding tussen de Hoek en het Sas-Slijkens.

Het was een mooi kunstwerk, gans gebouwd in arduin en voorzien van vier grote verlaten.

In de winter, bij drukke regens, kon het peil van het Varretje geweldig stijgen. Er was dan wel eens gevaar voor overstroming.

Het varretje was 's zomers de meest bezochte plaats van den Hoek. Langs de beide oevers op de ganse lengte van af de Conterdam sluis tot aan de Camerlynck sluis waren er vissersstellingen opgetimmerd waar de palingvangst met het kruisnet druk beoefend werd. 's Zondags vooral trok de palingvangst de wandelaars hierheen van de stad. Geboeid bleven ze dralen bij de kruisnetten die hun belangstelling gaande maakten. Ze wandelden heen en weer en volgden met aandacht en spanning het op en neer gaan der menigvuldige netten en verwijlden er soms tot laat in de avond. Vooraleer huiswaarts te keren hebben velen de bekoring gekend van een lekker goed bereid palingsouper en weinigen konden aan de bekoring weerstaan. Verder is me ook steeds zeer helder bijgebleven de beroemde ingang die bestond in de reeks huizen gelegen langs de Kaaie. De ingang leidde naar enkele woningen gelegen achter de grote baan van Slijkens naar Oostende en verderop verleende ze uitgang op het Varretje. Er bevond zich daar een klein kapelleken van Onze Lieve Vrouw. Vele godvruchtige vissersvrouwen kwamen het dagelijks bezoeken.

Deze ingang was bijzonder gekend door de jonge bengels van het gehucht. We noemden hem de "Garre van Seraphin Theune".

Seraphin Theune was een grote felle man geweest. Hij woonde juist op het einde van de garre. Hij kon geweldig roepen en zich duivels kwaad maken op de jongens. Deze laatsten, die hiervan op de hoogte waren, vonden er dan ook een onbetaalbaar plezier in Seraphin te plagen, te titsen en woedend te maken. Dat duurde gewoonlijk tot ze met een oorveeg bedreigd werden. En het bleef trouwens dikwijls bij een bedreiging want onze bengels waren het spelletje te zeer gewoon. Ze zetten het op een drafje en de reus hen achterna. Seraphin met zijn houten klompen van bijna 1/2 meter lang kon ze zelden te pakken krijgen. Zijn grote reuzenstappen hielpen er weinig toe maar droegen veel bij tot het plezier van de jongens. Moeten we het verklappen, zelf groteren konden zich moeilijk losrukken van den aanblik die dat komisch tafereel hen bood. Geamuseerd en stiekem keken ze toe en met moeite bedwongen ze een schalkse lacht.

Is het verwonderlijk dat de "Garre van Seraphin Theune" zo dikwijls het eindpunt werd van de pleziertochtjes van de jonge gasten. Niet altijd toch bleef de plaagziekte ongestraft. Het eindigde weleens met een flinke klinkende oorveeg, voor dezen die het minst rap waren geweest en zich aan de reuzenstappen van onze vermaarden Seraphin bedrogen hadden.

Genoten vreugde gaat nooit voorbij zegt de dichter. De tijd is over al die herinneringen heen gegaan maar zij die het beleefd hebben, hebben de vreugde in hun hart omsloten en laten haar na voor die en volgen.

De mensen sterven, veel helden uit onze kinderjaren zijn niet meer. Zo ook dat gedeelte van het Sas, dat middelpunt van vreugde en leven uit onze jonge jaren, "den Hoek" is er niet meer.

Dit gehucht is totaal verdwenen in de jaren 1897-1898.

4. De Molenhoek.

Het gehucht "de Molenhoek" of "de Molens" was gelegen langs de afleidingsvaart van Slijkens-Oostende. Het strekte zich uit ten zuiden van af de Kapellebrug tot aan de huidige stroomafwaartse stuwbrug bij de werkhuizen "Béliard en Crigton" en ten westen tot aan de thans bestaande kerk van Slijkens.

De Molenhoek heeft zijn naam gekregen involge het bouwen aldaar in het jaar 1750 van verscheidene zaagmolens die ge- diend hebben om allerhande soorten hout te zagen voor de handel.

Hieronder laat ik een uittreksel geworden uit het werk van de geschiedschrijver J. Bowens (Beschrijving van Oostende, 2° deel blz. 127-128) nopens het bouwen van voormelde molens :

"Ten zelve jaere wierd'er binnen Gend door verscheyde Per- soonen eene Maatschappy opgeregt tot het stellen van een zeker getal Zaeg-molens omtrent Slijkens bij Oostende, om alderhande soorten hout te zaegen. Iedere Actie bestond in duyzend Guldens en zoo haest de Deelhebbers het Octroy bekomen hadden, wierd de plaats daer toe uytgestoken en den eersten molen in het werk geleyd".

"Zyne Koninglyke Hoogheyd den Aerst-Hertog Carel, Gouver- neur dezer Nederlanden, zeer vriendelyk aanzogt geweest hebbende om den eersten steen te leggen, kwam met een tref- felijk gevolg, naer Slijkens, dede deze plegtigheyd, en- spysde 's namiddags ten huize van den Sasmeester, tot dien eynde ten plegtigsten opgedischt door d' Heeren Staeten van Vlaenderen. De stad Oostende aldaer haere Gedeputeerde, om Zyne Koninklyke Hoogheyd te verwelkomen, degene nog ten zelve daege naer Brugge vertrok. Maer hoe wel deze onder- neming ook beraemd was, zag men nogtans deze Compagnie, 't zij door tegenspoed of andere zaken, tot haeren onder- gang komen, zoo verre dat verscheydene Deelhebbers hunne Actien van duyzend Guldens verkogten voor zeven Stuyvers en min, om t'eene mael daer buyten te zijn, en in geene voordere betaelingen te moeten komen. Niettegenstaende deze tegenspoeden hielden zommige der voornaemste Deel- hebbers de bestiering en hebben alles in den voordeeligsten staet gebragt, waer de Compagnie haer tegenwoordig is be- vindene, hebbende aen haer eygen zestien Molens, zoo groote als kleine, benevens verscheyde zwaere schepen, die het hout uyt het Noorden afhaelen. De plaets alwaer de Molens staen, is alsnu het Molendorp bij Oostende genaemd; word dagelyks met Huyzen en Woonsten bebouwd, en heeft een schoone Kapelle met eene Kapellaen, alwaer de Goddelijke Diensten voor d'inwoonders gepleegd worden, alhoewel zij van de Parochie van Breedene afhangen".

De oorsprong van de parochie Molendorp dient gezocht in het opmaken van zaagmolens op die plaats. Die molens werden ge- bouwd door de Gentsche Maatschappij.

Molendorp (van molen en dorp of gehucht) is het gedeelte van Bredene dat kerkelijk afhangt van de kerk van Molendorp.

Hier laat onze Jean-Baptist zestien bladzijden volgen, zo overgeschreven uit het boekje van Robrecht de Beaucourt de Noortvelde. Ze handelen over de oprichting der parochie Molendorp en over het bouwen van de kerk van Molendorp. Ik acht het dan ook niet nuttig dit alles hier dan ook over te pennen. (G.D.)

't Wordt beter als Jean-Baptist vervolgt met zijn eigen beschrijving van de kerk.

De nieuwe kerk van Molendorp werd gewijd rond 1873 en toegewijd aan den H. Jozef. Ze is eenvoudig gebouwd in rode brieken van het formaat genoemd "Boomse briek". Ze bestaat uit een groot koor met twee zijbeuken. Ze heeft een puntigen toren bedekt met schaliën en waarop een bronzen haan staat.

In deze toren hingen voor den oorlog drie klokken geleverd door de Bochumer Verein Stahlfabrik, dragende de volgende opschriften :

1.	H. Maria	Molendorp	Pastor F. Debrabandere	1873
2.	Bochum	H. Joseph	Pastor F. Debrabandere	1873
3.	Bochum	H. Rochus	Pastor F. Debrabandere	1873

Twee van die klokken werden gedurende den oorlog 1940-1945 weggehaald door de Duitsers en naar Duitsland overgebracht.

Volgende pastoors werden op de parochie Molendorp benoemd sedert hare stichting :

1. Debrabandere Frans, van 1857 tot 1874
2. De Meulemeester Modestus, van 1874 tot 1880
3. Billiau Karel, van 1880 tot 1888
4. Verhelst Eduart, van 1888 tot 1895
5. George Henri, van 1893 tot 1895
6. Billiau Richard, van 1898 tot 1903
7. Pattyn Karel, van 1903 tot 1908
8. Pieters Karel, van 1908 tot 1919
9. Vanderheyde Victor, van 1919 tot 1921
10. Briche Henri, van 1921 tot 1922
11. Brutsaert Jerom Joseph, van 1922 tot 1927
12. Nollet Nestor, van 1927 tot 1934
13. Lésy Felix, van 1934 tot 1941
14. Matthys Jozef, van 1941 tot .....

In de tweede helft van de 19° eeuw verdwenen de zaagmolens die destijds gebouwd waren op het Molendorp. De laatste ervan werd afgebroken in 1841. (1)

---

(1) Jean-Baptist zal hier wel bedoeld hebben in de "eerste" helft van de 19° eeuw.

De Molenhoek werd herschapen en veranderd in de Vaartbleekersstraat en strekte zich uit vanaf de huidige bestaande pakhuizen van de firma Van Vlaenderen tot aan de werven van de firma Béliard-Crigton.

Men zag er beurtelings ontstaan : de pottenbakkerij Bourgoignie; de hovenierderij van M. Bonte-Vanraepelgem; Samyn-Fischer en de werkhuisen van de maatschappij "Wagons-Lits".

De straat aangelegd voor deze inrichtingen kreeg dan ook weldra de naam van "Vaartbleekersstraat".

De pottenbakkerij Bourgoignie bevond zich op de plaats waar thans de pakhuizen van de firma Van Vlaenderen gelegen zijn; het zijn nog steeds dezelfde achtergebouwen die vroeger dienden voor de werkhuisen van de pottenbakkerij. Hieronder een korte beschrijving van deze inrichting zoals wij ze lezen in het werk van de geschiedschrijver Robrecht de Beaucourt de Noortvelde :

"Pottenbakkerij". Vlaamsch Kunstpotwerk. Pottenbakkerij Bourgoignie.

Die nijverheid, die reeds eeuwen op eeuwen telt, is van groot belang.

Die potten en kannen, die kroezen en vaten, omgeven van sierlijke lijnen, doen ons denken aan het oude kunstrijke Brugge, dat altijd voort nog den titel houdt van koningin der kunst.

Die nijverheid verbeterd nog van dag tot dag, men hoeft slechts een oogslag te werpen op de toogramen van de oostendsche winkels; en zelfs geheel West-Vlaenderen door vindt men in veel huizen dit zoo genoemd kunstpotwerk. Te dier gelegenheid zeggen wij een woord over de "Poterie" van Oostende-Slijkens. Deze werd opgericht in 1852 door Willem BOURGOIGNIE-DUBOIS; het was een goede aanwinst voor de stad. Deze fabriek nam voor benaming : Vlaamsche Pottenbakkerij (gezegd van Brugge).

Dit tijdperk van de nijverheid was geheel en al ter eere van de familie Bourgoignie en getuigde van initiatief en vernuft, want vroeger hield de fabriek zich met niets bezig dan potten bakken voor hovenier en keuken.

Ziedaar hoe de "Brugsche genie" ingevoerd werd in de Koningin der badsteden, waar ook de bijval overgroot was, want verschillende voorwerpen waren allen met bijzonderen smaak afgewerkt. De pottenbakkerij stond niet ver van de oude kapel van Molendorp (Molendorp voor het geestelijk gezag en Slijkens of Sas-Slijkens voor het burgelijk gezag). De kapel werd afgebroken na 1868. Dit was het jaar waarop de kerk gebouwd werd van Molendorp, afhankelijk van Bfeedene.

De pottenbakkerij van Slijkens bleef aan de familie Bourgoignie tot in 1900. Dan werd ze verkocht aan een Naamloze Maatschappij. Onder de deelgenoten vinden wij : de baron De Vriere en de Caters, en anderen die wilden dien zoo nuttigen nijverheidstak behouden en uitbreiden.

Heden werkt de fabriek niet meer. Het moederhuis te Brugge wilde het zo.

Zo verdween uit Oostende den aarden pot, die zo kunstrijk als nuttig was.

De tuinbouwkundige instelling van den heer Bonte-Saelens bevond zich op de plaats waar zich nu de werkhuizen van de firma Ostend-Stores bevinden. Op den hoek van die inrichting, ongeveer op de plaats waar zich thans de café "Het Orgeltje" bevindt, was een gedeelte van de kapel blijven staan die in het jaar 1755 gebouwd werd zoals vermeld op bladzijde 85. Dit gedeelte van de kapel werd ook afgebroken tijdens de uitvoering van de werken tot bouwen van de stroomafwaartse stuwbrug aan de kerk van Molendorp. Tussen de waterrijen waarvan reeds hoger sprake en de thans bestaande werkhuizen genaamd "Wagons-Lits" bevond zich ook een IJspuit die gedurende de felle winters gevuld werd met ijsbrokken die uit de toegevroren vaarten gekapt werden. Werklieden zoals metsers, plakkers, aardewerkers, enz. die door de felle vorst, tot werkeloosheid gedoemd waren, verdienden aldus een daguur door deze voorlopige bedrijvigheid. Er dient opgemerkt dat toen in de streek nog geen ijsfabrieken bestonden.

Het ontstaan van de verschillende hierboven vermelde nijverheidstakken bracht een grote bedrijvigheid mede in de Molenhoek en de waterrijen in kwestie waren zeer gekend in gans de stad en het omliggende.

Thans bestaan nog alleen de waterrijen van de hh. Samyn-Pintelon en Zoon, Samyn-Goethals en Zoon en de werkhuizen van de "Wagons-Lits".

Waar zich eenmaal de hovenierbedrijven van de h. Bonte uitstreckte werden, na de voltooiing van de werken tot het bouwen van de stroomopwaartse stuwbrug, de werkhuizen van "Ostend-Stores" gebouwd en enkele café's en woonhuizen.

Voor het uitvoeren van de werken hierboven vermeld werd overgegaan tot het afbreken van een reeks woonhuizen die zich bevonden tussen de bestaande kerk van Molendorp en tussen de afgebroken kapellebrug, die zich recht over de werkhuizen van "Ostend-Stores" bevond. Er dient opgemerkt dat de doorgang van de kapellebrug toen slechts 12 meter bedroeg. Onder die huizen bevond zich ook de waterrij van de heer Felix Lams, waar de heer C. Defever, thans nog wonende te Sas-Slijkens, toen werkzaam was. De waterrij zou door Defever naderhand overgenomen en zelfs uitgebaat worden.

Achter deze reeks huizen bevond zich ook de hofstede van de ouders van heer Defever die eveneens afgebroken werd samen met de huizen waarvan gesproken werd.

Aldus strekte het Molendorp zich in dien tijd uit tot tegen de kerk zelf en onderging dit gehucht in het jaar 1909 een zulkdanige verandering dat men kan zeggen dat de bewoners die het verlieten voor 1909, het zeker niet meer zouden herkennen, moesten zij er heden terugkeren.

De Molenhoek maakte vroeger ook deel uit van de gemeente Bredene.

Het is mij niet mogelijk geweest te bepalen wanneer dit stuk grondgebied bij de stad Oostende ingelijfd werd. Het kan misschien gebeurd zijn bij de uitvoering van de werken die beoogden het graven van een vertakking die de vaart Brugge-Oostende verbond met de handelsdokken te Oostende ten jare 1820.

Op kerkelijk gebied hangt de Molenhoek thans af van de kerk van Molendorp of Slijkens.

Deel 3.

Het Ontstaan van de huidige wijk, genoemd Breedense Straat.

De hiervoor gaande beschrijving van de vier gehuchten die op het einde van de 19° eeuw de wijk Sas-Slijkens uitmaakten zal gewis aan alle oude Sassenaars toelaten zich min of meer nog eens een denkbeeld te geven van het toenmalige zo goed gekende Oud Sas.

Ik wil dan ook verder mijn beschrijving voortzetten en de lezer nu laten kennen, op welke manier het oude Sas verdween en hoe die verdwijning aanleiding gaf tot het ontstaan van de Nukkerstraat en omliggende, nog beter gekend onder de inwoners onder de naam van Breedense Straat (Brëningsche Stroate). De Breedense straat telt heden het grootst getal inwoners van Sas-Slijkens.

Benevens de vier gehuchten, vroeger beschreven, bevatte het Sas ook nog het gedeelte grondgebied gelegen langs de staatsbaan Oostende-Brugge tussen de sluizen van Slijkens en de huidige Nukkerstraat en thans genoemd de Prinses Elisabethlaan (vroeger Sas-Noord straat).

Voor de uitvoering van de werken tot uitbreiding van de haveninrichtingen van Oostende, t.t.z. voor 1897 was de Prinses Elisabethlaan slechts bebouwd vanaf de Coupure tot aan de Elektriciteitsfabriek. Verder stonden daar slechts weinig woningen. Wel bestond toen reeds de woning met smis nu bewoond door Cattrysse O. alsook de ernevens staande huizen. Eerstgenoemde woning was vroeger bewoond door Van Broelde Désiré, burgemeester van Bredene van 1912 tot 1914. (1)

Verderop ook de woning van heer Zwaenepoel André, gewezen burgemeester van Bredene van 1921 tot 1947. (2)

En in de Nukkerstraat enkele woningen waaronder de stalmelkerijen van hh. Hubrecht Jan, Bollenberg Eduard, gewezen gemeenteraadslid van Bredene, en Henneman Pieter.

Het bebouwde gedeelte gelegen tussen de sluizen en de Elektriciteitsfabriek was dicht bewoond. Men vond daar enkele voorname gebouwen, waarvan hieronder een korte beschrijving :

Vooreerst hadden we de aangenomen meisjesschool bestuurd door de Zusters van de H. Vincentius à Paulo, waarvan het moederhuis te Torhout is.

Deze school werd gedurende de oorlog 1940-1945 vernield.

---

(1) Bedoeld wordt Baelde Désiré. Hij was als smid gevestigd te Sas-Noord. Benevens de smidse baatte hij ook de herberg uit in zijn woonst gevestigd. Verhuisde in 1913 naar Ieper.

(2) Het gebouw wordt door oudere Sassenaars nog altijd aangeduid als "het huis van de burgemeester".

Ze is heden vervangen door een nieuwe die gebouwd werd in de Nukkerstraat.

Voor de sluizen zelf bevonden zich de oude sashuizen van Slijkens. Het staatsmagazijn gebouwd bij deze huizen had gediend als bergplaats der materialen tijdens het bouwen van de sluizen van Slijkens in 1755.

De oude sashuizen werden in het jaar 1900 afgebroken en vervangen door de huidige aldaar staande gebouwen. De werken tot afbreken en herbouwen van die woningen werden uitgevoerd door wijlen heer Brys Joseph, te dien tijde aannemer van openbare werken en welke later met wijlen heer Devriendt Isidoor de Brouwerij der Kust te Bredene-aan-Zee stichtte.

Naast de sashuizen werd in 1864 het thans nog bestaande gemeentehuis van Bredene gebouwd met langs ieder kant een aanpalend huis dat diende als woning voor de hoofdonderwijzer en de hoofdonderwijzeres der gemeentescholen. De gemeentescholen zelf werden gebouwd achter het gemeentehuis met haar twee woningen. Er is een school voor de meisjes en een voor de jongens. Iedere school heeft een uitgang op de straat bezijden de woningen. Deze twee woningen zijn thans echter niet meer bewoond door de schoolhoofden. Ze werden door de uitbreiding van de bevolking van de gemeente toegevoegd bij het gemeentehuis zelf om te dienen als burelen.

Als hoofdonderwijzers van de jongensschool hebben we gehad : hh. Soete Dominique, Debacker Alberic, Lecoutere Theofiel, Van Massenhove, Lecoutere Médard en, heden ten dage, Hautekiet Oscar.

Als hoofdonderwijzeres : Mej. Deharrinck Elisa, Mej. Logghe en thans mej. Hautekiet.

Alvorens verder te gaan met de huidige beschrijving veroorloof ik mij enkele regels te wijden aan de nagedachtenis van den heer hoofdonderwijzer Soete Dominique, die in dien tijde het bestuur in handen had van de toen zo vermaarde gemeentelijke jongensschool van 't Sas. Heer Soete Dominique was een van die zo ijverige dorpsonderwijzers die alleen leefden voor de roem van de inrichting en voor de toekomst van hun leerlingen. Zijn voornaamste doel was het vormen van de jonge krachten die hem waren toevertrouwd en het voorbereiden van hun toekomst. Steeds met moed bezielde wijdde hij na zijn dagelijkse taak verscheidene uren aan de voorbereiding van zijn leerlingen tot de ingangsexamens voor het middelbaar onderwijs of tot examens voor lagere betrekkingen bij staat, provincie of gemeente inrichtingen.

Verscheidene hogere staatsambtenaren en vooraanstaande personen uit de huidige samenleving, ontvingen bij hem hun lager onderwijs en werden door hem binnengebracht in athe-neum of college, om van daar verder naar de hogeschool te trekken. Ik ben ervan overtuigd dat heden nog alle oude Sassenaars die bij hem op school zijn geweest, met eer en lof zullen spreken over "Meester Soete" en zijn nagedachtenis zullen zij nimmer vergeten.

De heer Soete Dominique werd op pensioen gesteld als hoofd-
onderwijzer in het jaar 1910. Hij was ook gezworen land-
meter. Nadat hij gepensioneerd werd nam hij nog het ambt
waar van gemeente-ontvanger.

Hij stierf gedurende de oorlog in het jaar 1943 te Brussel.
Nevens het gemeentehuis en de gemeentescholen, in het huis
thans bewoond door de E.H. Onderpastoor van Molendorp en
de heer Koster, woonde voor 1911 wijlen heer Meert Alfred,
dokter in de geneeskunde.

Dokter Meert A., echtgenoot van mevrouw De Swaef, was ge-
boortig van Moortsel en was geneesheer van het Weldadig-
heidsbureel der gemeente Bredene. Hij kwam zich in 1888 op
het Sas vestigen en won weldra de achting van iedereen.
Met recht werd hij de "vriend der armen" genoemd. Hij be-
zweek in 1911 aan een hartziekte, terwijl hij 's nachts op
weg was om een zieke te bezoeken.

Na zijn dood kwam heer dokter Maurice Vanden Bulcke zich
op het Sas vestigen en na het vertrek van deze laatste
heer dokter Vande Weghe Michel. Een tweede dokter, met na-
me Ghesquire Willy, kwam zich voor de oorlog 1940-1945 al-
hier vestigen.

Nog in de Prinses Elisabethlaan, op de plaats waar zich nu
het groot stapelhuis van de fabriek "Ostendia" opricht, be-
vond zich vroeger de groot vermaarde stenen molen van Slij-
kens. Deze molen was een der grootste eigenaardigheden van
dit gehucht. De molenaar heer Lekens Karel was dan ook
goed gekend in de streek. Het was een der schoonste molens
van de omstreken, statig gebouwd in stenen, die wit gekalkt
waren. Geen enkel inwoner van die tijd kan zich het Sas
van toen voorstellen zonder die molen. Hij verhief zich
fier in de hoogte. Bij windig weer suisden zijn wieken door
de onmetelijke ruimte als vier reuzen die elkander in een
wanhopige vlucht achtervolgden.

Deze molen behoorde in de fransen tijd toe aan de heer
Jacobus Montagnie welke hem naar het schijnt heeft laten
oprichten. Hij werd toen gedurende enige tijd gebruikt
als stapelplaats van de voeders, haver en hooi bestemd voor
het republikeins leger. Die voeders werden bij de land-
bouwers van de omtrek opgeëist. Deze opeisingen werden
door onze voorouders niet met een goed oog aanzien, temeer
daar ze zich snel opvolgden en men nooit wist, wanneer ze
een einde zouden nemen.

De molen van Slijkens werd afgebroken in het jaar 1910.
Op de plaats waar hij gestaan heeft werd een café gebouwd.
Het werd destijds bewoond door wijlen Jules Demeester,
aannemer-metser. Dit huis bestaat thans nog en maakt deel
uit van de gebouwen van de Ostendia.

Achter dit café werd rond dezelfde tijd de zo vermaarde
toneelzaal van de koninklijke toneelvereniging "Nut en
Vermaak" van Bredene-Slijkens gebouwd. De maatschappij
"Nut en Vermaak", die reeds sedert lang haar vijftig jarig
bestaan vierde, werd gesticht door wijlen Frans Maes-Mon-
tagnie en gaf vroeger gedurende verscheidene jaren hare ver-
toningen in de café gelegen aan de westkant van de kerk van
Molendorp, op de Prins Albertlaan.

Dit café was eigendom van wijlen Charles Van Huele-Mermuys, brouwer, wonende drie huizen meer westwaarts. Het werd uitgebaat door wijlen heer Theofiel Kerckaert-Luca en naderhand door zijn vrouw weduwe Josephine Luca, die thans woonachtig is te Gistel sedert de oorlog 1940-1945.

De ganse blok huizen met de brouwerij Van Huele werd afgebroken om de verbreding te verwezenlijken van de grote baan Oostende-Plassendale in de nabijheid van de kerk, in het jaar 1938-1939.

De toneelvereniging "Nut en Vermaak" heeft destijds, onder de leiding van haar betreurden voorzitter heer Frans Maes, jaren van buitengewone welvaart en bloei gekend, zowel in haar oude als in haar nieuwe toneelzaal. Buiten de vier wintervertoningen die jaarlijks gegeven werden en die druk bezocht werden door de inwoners van het Sas en van het omliggende en telkens besloten werden door een prachtig bal, werden voor de leden van de toneelkring zelf nog enkele gesloten feesten voorbehouden. Deze feestelijkheden bestonden doorgaans in het opvoeren van enkele toneelstukjes en het zingen van mooie liederen gevolgd door een gesloten koffiepartij met bal. Die feestelijkheden genoten een ongekennde bijval bij al de leden die er gedurende enkele uurtjes een alleraangenaamst samenzijn beleefden.

Pas enige weken geleden konden enkele oude leden van "Nut en Vermaak", die thans nog het Sas bewonen, zich met genoegen nog eens deze zo lang vervlogen doch nimmer te vergeten avonden herinneren. Het was ter gelegenheid van de opvoering in de zaal Mondial in de Nukkerstraat te Sas-Slijkens, van de vrolijke comédie "Wim".

Immers de toneelvereniging "Nut en Vermaak" die sedert de oorlog 1914-1918 hare vertoningen voortzet in de stadsschouwburg van Oostende, onder de puike leiding van haar voorzitter heer Alfons Maes, zoon van wijlen heer Frans, had er met veel genoegen aan gehouden op uitnodiging van de uitbater van de zaal Mondial, heer Frans Cuypers, aldaar de hoger vermelde comédie "Wim" op te voeren. Deze comédie die een toneelwerk is van de heer Alfons Maes zelf, en wel een van zijn beste werken, behaalde een buitengewoon sukses. Het stuk getuigt van een diepe mensenkennis vanwege de auteur.

De heer Alfons Maes, voorzitter van "Nut en Vermaak" vierde op 7 December 1947 zijn gouden jubileum als voorzitter-toneelleider van de kring in de stadsschouwburg van Oostende. Het is een van de edele figuren die steeds op de bres stonden om de goede naam en faam van het oude Sas te helpen in eer houden en die zich thans evenzeer als vroeger gelukkig acht, aan enkele oude leden van zijn toneelkring die nog zijn duurbaar geboorteplekje bewonen, de gelegenheid te verschaffen om nog eens gedurende enkele uurtjes te mogen genieten van zijn zo diepgaande kennis op toneelgebied.

We trekken nu verder de Prinses Elisabethlaan op en komen aan de plaats waar nu de grote inrichtingen staan van de elektriciteitsfabriek.

De gronden waarop deze fabriek gebouwd is, evenals deze die er neven liggen aan de oostzijde, waren voor 1907 weinig bebouwd. Ze vormden een grote lage vlakte ongeveer drie meter onder het straatpeil gelegen. Ze werden gebruikt voor de grote steenbakkerij en van de familien Billiow en Zonen en Portier en Zonen. Iedere zomer werden daar verscheidene ovens steen gebakken in open lucht. Die stenen werden gedurende de winter afgevoerd en een groot gedeelte met schepen weggevoerd naar Nieuwpoort, Brugge en verderop.

De familie Billiow woonde verscheidene jaren in het huis waar nu de heer Cambier Georges, bestuurder van het koninklijk werk de "Ibis" woonachtig is; dit gebouw was toen eigendom van deze familie. Thans is de familie Billiow gans uitgestorven.

De familie Portier was woonachtig te Oostende.

Rond de jaren 1907 verdwenen deze steenbakkerijen; de lage vlakte werd opgespuwd met baggerspecie voortkomende van baggerwerken die uitgevoerd werden om de vaart Oostende-Brugge te verdiepen.

De gronden werden genivelleerd op dezelfde hoogte van het peil van de straat.

Een gedeelte van die gronden werd eigendom van de maatschappij van het elektriciteitsfabriek en een ander gedeelte eigendom van de familie Staessens uit Oostende.

Buiten de voornoemde gebouwen hierboven beschreven waren er weinig of geen huizen meer langs de Prinses Elisabethlaan gelegen en komen we dan ook verder rechtstreeks in de Nukkerstraat waarvan reeds gewag gemaakt werd.

De Nukkerstraat maakt de rechtstreekse verbinding uit met Bredene Dorp langs de Nukkerbrug gelegen over de Noord-Ede.

De "Noordheede" en de Nukkerbrug waren reeds gekend in de Geschiedenis van Breedene en de geschiedschrijver Robrecht de Beaucourt de Noortvelde geeft ons volgende inlichtingen nopens beide :

"Na de belegering van Oostende (1601-1604) mieken de schippers weer gebruik van de Noordheede, die hunne schepen naar Plasschendaele leidde, alwaar zij bij middel van een overdracht in de Yperleet overgewonden werden".

"In een vertoog van den jaere 1671 lezen wij dat alle schepen willende vaeren van de Caaye van Oostende naar Brugghe hebben gehadt twee wegghen ofte passagente weten d'eene ende de eerste commende uyt d'haven van Oostende door de Creke van Breedene, gezeyt de Northeyde neffens den dyck van Breedene tot Plasschendaele, alwaer alsdan was een overdracht, over hetwelck de schepen willende naer Brugghe, wierden overgewonden in den ouden Yperleet; d'anderen wierden offer passagie was van Oostende voorseit door de Gave-loose Creecke het Stoutland, ende ook als zij wilden, voorbi Snaeskerke en Oudenborgh, vallende alsoo tot Plasschendaele

aen den voorseiden overdracht ende also voorts naer Brugghe als de voorgaande. (Archief van Oostende)".

Zie ook een verhoog, in of omtrent Mei 1631, tot den koning door den gouverneur van Oostende gericht over deze zaak.

(Ibid)

Een tot nu toe onopgemerkt gebleven feit is dat het graven eener kleine vaart tusschen het einde der vaart van Plasschendaele en de plaats waar het fort van Breedene ging gemaakt worden voor het vervoer der bouwstoffen, in de eerste dagen van November 1599 besloten en aanbesteed werd.

In het register 6 1/2 Staatsarchief Brugge, vindt men het volgende :

"Item was op tzelve rapport gheresolveert te doen graven van thende van de vaert van Plasschendaele totter platse daer het derde fort Breedene zij geplant worden om alle materialen te mogen aanveeren te watren al ter minste coste dat doendelijck wordt bij bestedynghe van vers cheyde meester ende geduerende t'zelve ghedelf ende gravynge te ghebruycken waeghes voor eenen corten tijt (13 November 1599). Den 8n November wordt eenen afveerdiging naer het leger gezonden "omme te staene over de bestedynghe van den canale leedende naer de plaetse van den derden forte".

"De Noordheede schijnt een waterloop te zijn met de bedijking van den polder van Breedene in de eerste jaren der 17° eeuw (1612) gevormd. Nopens de Noordheede leze men eene aentekening in "La Flandre" door Vanderbussche, staatsarchivist te Brugge, jaren 1874- blz. 398.

Met het graven der vaart van Plasschendaele naar Slijkens (1669) werd de gemeenschap van Oostende met het binnenland, op het gebied der waterwegen nog eens gewijzigd.

(Bowens, geschiedenis van Oostende I, blz. 134, 142, 144, 147 en 148)".

De Nukkerbrug op de Noord-Ede.

"In Vlaendere was eertijds de Nekker of Waterduivel aanzien als een nachtzwerfend dier, gelijkende aan eenen wangedrocht dat traagzaam liep rond den reiziger in de nabijheid van waterlopen en een gerucht miek gelijkende aan een gerammel van ketens".

Het volksgeloof zag in den weerwolf of waterduivel eene vervloekte ziel, veroordeeld om des nachts op de aarde rond te dolen of ook nog was het een levend schepsel, verbonden door een zekere overeenkomst aan den duivel voor een tijdperk van zeven jaren. Hij ontving voor loon een plakket (16 cents) daags maar indien hij zijnen dienst niet getrouw vervulde werd hij geweldig overladen met stokslagen.

Men mocht zich niet laten opvolgen door eenen waterduivel, want hij zoude kunnen langs achter op uwen rug springen en alsdan zoudet gij hem moeten dragen tot aan uwe woning. Vruchteloos was het ook hem te bedreigen met eenen stok of vuurwapen; zijne huis was tegen den kogel bestand. Om er zich meester van te maken, moest men den bal, waarvan men zich wilde bedienen, laten wijden op Sint Huibrechtsdag, patroon der jagers, en hem met de tanden bijten vooraleer hem in den loop van het geweer te laden.

Vergeten wij ook niet te zeggen, dat de jager op waterduivels in staat van gratie moest zijn, indien hij in zijn pogingen wilde gelukken. Ten bloede gewond, keerde de weerwolf of nukker terug tot zijn wezenlijke gedaante en zijn boetetermijn eindigde noodzakelijkerwijze.

Indien de poging mislukte of niet uitgevoerd werd volgens de voorschriften, die wij aangehaald hebben, gevoelde de onverschrokken jager zich geweldig gegeseld door den helzen geest. Het bijgeloof aan den waterduivel was sterk ingeworteld bij ons volk, gedurende de 17^e en 18^e eeuw. De Nukkerbrug te Bredene had vroeger ook eene droevige beroemdheid bij onze inwoners, en de dorpelingen vreesden deze gevaarlijken weg des nachts te moeten voorbijkomen.

Verderop, over de Nukkerbrug, bestonden weinig huizen doch wel enkele hofsteden tot aan Bredene-dorp.

We komen thans terug naar het oude Sas dat wij in de jaren 1897-1900 zien verdwijnen om plaats te maken voor een nieuw dicht bevolkte wijk : de Breedense straat.

Zoals vroeger reeds gezegd werd na de aanbesteding van de werken tot uitbreiding van de haven van Oostende op 18 Oktober 1897 onmiddellijk overgegaan door het Bestuur van Bruggen en Wegen tot de totale afbraak van de sluizen, genoemd "Ecluse Militaire" en "Ecluse Française", alsook tot de afbraak van al de woningen gelegen in de gehuchten het Varretje en de Mosselhoek.

De onteigening en de afbraak van die woningen van deze beide gehuchten noodzaakten de bevolking die aldaar woonachtig was te verhuizen.

Een groot deel van de bevolking vestigde zich op het Sas zelf, in de Breedense straat en in de Nukkerwijk; een ander gedeelte in de Vuurtorenwijk en een derde gedeelte in de stad Oostende.

Op enkele jaren tijd zag men menigvuldige nieuwe woningen opzijen langs de Prinses Elisabethlaan tussen de elektriciteitsfabriek en de Nukkerstraat en werden nieuwe straten aangelegd, zoals de Staessensstraat, Nieuwstraat, Vaartstraat en andere meer tussen de drie voornoemde gelegen.

Onder de menigvuldige families die het Varretje of den Hoek verlieten om zich op het Sas of in de Breedense straat te vestigen kan ik ondermeer vernoemen : Jacqueloot, Claeys, Maertens, Wouters, Heinderyck, Flockmans, Vandenberghe, Debrock, Helsmoortel, Van Raefelghem, Marchal, Zwaenepoel, enz. Verscheidene van die families of hun afstammelingen zijn daar nog steeds woonachtig.

De Nukkerwijk en de Breedense Straat breidden zo meer en meer uit. Stilaan zag men dit gehucht aangroeien. De bevolking vermeerderde zodanig dat na ettelijke jaren met recht mocht gezegd worden, dat het oude Sas op deze plaats was overgeplant geworden en nieuwe stevige wortels had geschoten. Nu is de Breedense Straat het hart van het Sas geworden. Men kan daar, buiten de wijkscholen, tal van handelshuizen aantreffen die ertoe bijdragen om dit gehucht in een handelscentrum te herschapen.

Men treft er allerhande winkels aan : kruidenierswinkels, beenhouwerijen, schoenwinkels, kleerwinkels, huisraad-artikels, groentenwinkels, elektriciteitswinkels, enz. te lang om te melden. Ook verscheidene werkhuizen werden daar ingericht, om er enkele te vernoemen : de smidse van Camille Billiau en zoon Willy, de schrijnwerkerij Eduard Helmoortel, de velofabrieken Louis Vandenberghe en Gustaaf Dumon, de mechanische werkhuizen van Henri Marlein, de drukkerij van Arthur Goekint, de bierenfabriek Jeroom Depoorter enz. Vergeten wij ook niet de grote moderne instellingen van de welbekende firma Richard Bollenberg en Zonen. Ze is in gans de omtrek de meest vermaarde firma voor allerhande vervoer van binnen en buiten het land.

Die aanduidingen zullen volstaan om de lezer een klein denkbeeld te geven van de bedrijvigheid die thans dit gedeelte van het Sas beheerst.

Langs de Prinses Elisabethlaan zelf vernoemen we nog op nijverheidsgebied de volgende instellingen :

De Pescator waar allerhande afval van vis verwerkt wordt in voeder voor pluimgedierte of omgewerkt wordt tot vet-produkten.

De Sardijnenfabriek van Mevrouw Weduwe Van Walleghem en Zonen.

De fabriek van bouwmaterialen V.K.B.

De smidse van Oscar Cattryse.

De schrijnwerkerij van Lievin Cattryse.

De kopergietery van Carlo Debaets.

De vermaarde Elektriciteitsfabriek.

De wijdvermaarde wasserijen Robert Defever en Frans Devynck, gelegen in de Kerkhofstraat.

Verder op deze laan hebben we dan ook nog : de gemeentescholen, het gemeentehuis, de sashuizen en de school genoemd Ibis.

Enkele regels dienen gewijd aan deze bijzondere school. Het werk van de "Ibis" werd gesticht in 1906 door zijne koninklijke hoogheid Prins Albert van België.

Het doel van dit werk is het beschermen van de wezen en van de kinderen van zeelieden. Aan deze kinderen wordt de mogelijkheid verleent de stiel van hun vader aan te leren en nadien voort te zetten.

Het bestuur werd bij de stichting samengesteld als volgt : De Cuyper Eduard, voorzitter, John Bauwens, ondervoorzitter en commandant Bultinck, secretaris. Als bestuurder van de school werden benoemd : Wuylen van 1906 tot 1937, Georges Cambier van 1937 en nog steeds in dienst.

Bij de stichting waren de kinderen gehuisvest aan boord van een gewezen oorlogsschip van de engelse admiraliteit. Dit schip werd naar Oostende overgebracht in 1906. Het werd ingericht om als drijvend schoolschip te dienen en kreeg later de naam "commandant Bultinck". Het werd gemeerd in de vaart Brugge-Oostende in de nabijheid van de sluizen van Slijkens, langs de middenpijler van het groot sas.

In 1925 werden de oude huizen staande naast de huidige woning van den heer bestuurder G. Cambier, door het koninklijk werk "Ibis" aangekocht en afgebroken. Op deze plaats werd de thans bestaande school Ibis gebouwd. Het schip werd nog enkele jaren behouden om te dienen als opleidingsschool voor de kinderen van de "Ibis". Later werd het verkocht om afgebroken te worden.

Voor de oorlog 1914-1918 bezat het werk twee stoomtreilers de O.75 en O.76, die regelmatig de visvangst op zee deden. Aan boord van die trawlers deden de oudste leerlingen hun eerste zeereizen. Op die manier ontvingen ze hun eerste praktische lessen over de zeevisvangst. Thans zijn deze stroomtrawlers vervangen door het motorschip O.178. Een verdere uitbreiding van het koninklijk werk "Ibis" wordt hedendaags beoogd.

Op nijverheidsgebied langs de Prins Albertlaan vernoemen we : de bloemisterij Robert Vyncke, de bierenfabriek Camille Luca, de fabriek van bouwmaterialen van de firma Catteeuw.

Eindelijk in de Molenhoek hebben we : de bekende touwfabriek van "Ostend Stores" en de twee vermaarde wasserijen van Oscar Samijn en Zoon en van Ernest Samijn en Zoon. De werkhuizen van de slaapwagensfabriek genoemd "Wagons-Lits" en de grote scheepswerven van de firma Belliard en Crighton. Deze vier instellingen bevinden zich op grondgebied dat vroeger deel uitmaakte van de gemeente Bredene maar dat als gevolg van de uitvoering van de werken tot uitbreiding van de haven van Oostende, ingelijfd werd bij het grondgebied van deze laatste stad. Ze kunnen nochtans, gezien hun ligging, aanzien worden als deel uitmakende van het huidig nijverheidscentrum van Sas-Slijkens.

Het ontstaan van de verschillende nijverheidstakken opgesomd hierboven maakten van het Sas een van de grootste nijverheidscentra van Oostende. Dagelijks komen er hier honderden mannen en vrouwen hun brood verdienen. Dank zij handel en nijverheid kent het Sas van heden een hernieuwde bloei.

We gaven dus een overzicht van het oude Sas van voor het jaar 1900. We hebben uiteengezet om welke redenen dit oude Sas gedoemd was om te verdwijnen en schetsten in het kort de Breedense Straat die het centrum werd van hetgeen we nu met recht het nieuwe Sas mogen noemen.

Ik wil hieronder, alvorens verder te gaan, ook nog de lijst laten geworden van de burgemeesters van Bredene sedert 1797 tot op heden en waarvan verscheidene het Sas zelf bewoonden :

1. F.J. Deweert, 1797
2. Frans Verdonck, 1806
3. N. Kempinck, 1821
- 4.
5. Jan De Beer, 1822
6. Jozef Dumon, 1828

7. André Zwaenepoel, 1837
8. Jozef Dumon, 1843
9. August Valcke, 1857
10. Jacobus Van Steenkiste, 1863
11. Petrus Bossier, 1870
12. Hendrik Rotsaert, 1872
13. Hendrik Zwaenepoel, 1879
14. Hendrik Rotsaert, 1896 (dezelfde)
15. Jan Verdonck, 1896
16. Hendrik Rotsaert, 1907 (zoon van nr. 12)
17. Désiré Baelde, 1912
18. Désiré Nyssen, 1914
19. Ingelbrecht, 1918
20. André Zwaenepoel, 1921
21. August Plovie, 1947 (1)

Hier vervolgt onze Baptist met een hoofdstuk "Folklore van het oude Sas". Het artikel verscheen in ons Jaarboek 1968, onnodig dus het hier nogmaals over te drukken. Het behandelt, naast de beschrijving van de kermissen en carnavaldagen, vooral de jaarlijkse loting, waar de jongelingen van o.a. Middelkerke, Mariakerke, Klemskerke, Vlissegem, Zandvoorde, Oudenburg, Ettelgem naar het Sas moesten komen, om door middel van het lot, aangeduid te worden voor militaire dienst of niet.

-----

(1) In het boek van R. Eeckhout, Zoeklicht op Bredene, vinden we een uitgebreider en juistere lijst betreffende onze burgemeesters. Duidt het Jean-Baptist niet ten euvel, hij was misschien niet zo goed ingelicht in zijn tijd.